

'Unutmaya direnen bir aydın'

"Tanpınar'a Biraz Huzur Verelim" kitabında, Türk edebiyatının usta kalemi Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerini çözümleyen Oğuz Demiralp, edebiyatçının **sanatının** derinliklerine iniyor.

SEMRA PELEK

Oğuz Demiralp kitabında Tanpınar'ın eserleri arasındaki bağlantıları ve başka yazılarla ilişkisini ortaya koyuyor.

Okurları bilecektir, bu yılın ocak ayında Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" romanı, dünyanın en büyük yayınevi Penguin tarafından yayımlandı. Son birkaç yılda eserleri 40 dile çevrilen Tanpınar, böylece dünya klasikleri arasına girdi. Yaşadığı dönemde 'yersiz' kalan Tanpınar'ın, en nihayet Batı tarafından keşfedilmesi, belki hak ettiğinden çok geç ama hiç tesadüf değil.

Bunun nedenini, bu ay **Yapı Kredi Yayınları** tarafından yayımlanan "Tanpınar'a Biraz Huzur Verelim" adlı deneme kitabının yazarı Oğuz Demiralp, kitabın "Tanpınar Neden Önemlidir Sorusuna Kısa Bir Yanıt" başlıklı ilk denemesinde açıklıyor: "Tanpınar çok yerli görünebilmesine karşın çok Batılıdır. Kendisinin de savladığı gibi, birçok alanda Batı'nın Türkiye'deki devamıdır."

İki kimlikli bireysellik

Tanpınar üzerine yazılan **kitaplar**, makaleler ve araştırmalar, ikilik kavramı üzerinde durur. Demiralp de bu kavramla 'birinci sınıf romancı, öykücü, şair, denemeci, eleştirmen' diye nitelediği Tanpınar'ın yapıtlarını çözümlüyor. Demiralp, Türkiye'de artık 'geçmişe yabancılaşmak' sorununun, modernlikten ve Batılılaşmadan ödün vermeden aşılabilmesinde Tanpınar'ın katkısının çok büyük olduğunu yazıyor.

Tanpınar, yapıtlarında ilerlemeci ve değişimci Batı uygarlığına ayak uydurmaya çalışırken iki kimlikli hale gelen Türk insanı üzerinde durur. İkilik, Tan-

"Tanpınar'a Biraz Huzur Verelim"
Oğuz Demiralp
Yapı Kredi Yayınları
Fiyatı: 12 TL

pınar'ın değişimi ile 'dualite', Türkiye'de pek çok aydının sorunu olmuştur ama Demiralp'e göre Tanpınar'ın duruşunun ayırıcı özelliğini şudur: "Diğerleri 'süreklilik içinde değişim' derken, Ahmet Hamdi'nin düşüncesi 'değişim içinde süreklilik' yönünde evrilmiştir."

Bazı **kitaplar** var, ele aldığı konuyu binlerce, milyonlarca cümle içinde saklanan tek cümlede özetler. Demiralp'in Tanpınar üzerine yazdığı denemelerinin özü de şu cümlede gizli: "Tanpınar unutmaya karşı direnen bir Türk aydınıdır."

Demiralp, Tanpınar'ın geçmişle gelecek arasındaki sürekliliği, dünyaya 'kalp adamı' olarak bakarak kurguladığını yazıyor. Yazarın otoportresi olarak bilinen "Beş Şehir" kitabında Tanpınar'ın 'coğrafyasıyla, tarihiyle İstanbul'dan Erzurum'a kendi yurdunu bütünlük, süreklilik içinde kavrama, kendini yurduyla özdeşleme çabası içinde' olduğunu yazıyor Demiralp ve Tanpınar'dan şu alıntıyı yapıyor: " (...) 'Eski bir garpcıyım.' Fakat canlı hayata,

yaşayan ve duyan insana, cansız madde karşısındaki bir mühendis gibi değil, bir kalp adamı olarak yaklaşmayı istedim..."

'İç insanı'nın peşinde

Ulus devletin inşa edildiği süreçte Cumhuriyet aydınları arasında 1970'lere kadar görmezden gelinen Tanpınar, neden yıllarca bu kadar kenara itilmiş, unutulmaya bırakılmıştır peki? Demiralp'in **kitaptaki** "Türk Romantizmi Olarak Tanpınar" başlıklı denemesine bakalım: "Çünkü alışılmış deyimle, 'fütühat edebiyatı' yapmamıştır. Tanpınar'ın Osmanlısı, Batılısı ve birçoğumuzun imgeleminde yaşayan cengâverle sınırlı değildir. Yüzyıllardır kültür üreten bir 'iç insanımız'ın var olduğuna inanmıştır. Modern bir düşüneri olarak Türkiye'de birey kavramının gelişmesine hem yazıları hem de anlatılarıyla katkıda bulunmuştur. Bireyin içsel boyutu içinde yalnızca kişisel değil, toplumsal/kültürel geçmişin de yeri olduğunu görmüştür."

"Otuz Yedi İnci" isimli denemesinde Demiralp, ölümünden önce yayımladığı **kitapta** sadece 37 şiirine yer veren ve hep hocası Yahya Kemal'in gerisinde kalmaktan endişe ettiği için şiir yazmaktan kaçınan Tanpınar'ı anlatıyor. "Aynadaki Adam" bölümünde, ölmeden bir yıl önce, "Altmış yaşında **kitaplarımın** tab'ı için imkân arıyorum" diyen Tanpınar'ın, hayatı ve siyasi duruşunu ele alıyor.

"Yeniden Huzur" başlıklı bölümde Demiralp, Tanpınar'ın "Huzur" roma-

nına yeniden bakıyor; romanı yeniden ve yeniden okurken "Ben bunu daha önce neden görmemiştim?" diye kendine sorduğu soruların yanıtını arıyor. "Huzur'un, Ahmet Hamdi'nin Mümtaz yoluyla felsefe yapmaya çalıştığı bir roman oluşuna takıldım yine," diye yazan Demiralp, hemen peşinden cevabını da veriyor: "Romanın Bergson felsefesi ile göbek bağı bilmeyen mi var?"

Kitabın pek çok denemesinde Demiralp, okura Tanpınar'ın Bergson ile bağı gösteriyor. Tanpınar'ın 'kalp adamı' yöntemini büyük ölçüde Bergson'dan aldığı, Bergson'un felsefesinin geçmişle süreklilik ilişkisi kurmada Tanpınar'a yol gösterdiğini anlatıyor. "Avrupalı Bir Türk Aydını Olarak Mümtaz" başlıklı bölümde 'Huzur'un başkarakterinin çözümlendiği kitabın en ilginç bölümlerinden biri, "Birbirinin Penceresinden Orhan Veli ve Ahmet Hamdi" denemesi. Demiralp, Tanpınar'ın, Orhan Veli'ye gönderdiği Garip tarzı şiirleri için, "Bu şiirlerin teknik açıdan ahım şahım olduğunu düşünmüyorum," yazıyor.

Kitap, ilk yazıları ve çevirileri 1973'ten başlayarak Yeni Dergi ile kurucularından olduğu Yazı'da çıkan; 1980'den sonra Tan, Yazko Edebiyat, Gergedan, 1990'dan sonra ise **Kitaplık** dergisinde yazmaya devam eden Demiralp'in daha önce yayımlanmış denemelerinin bir toplamı. "Ne içindeyim zamanın ne de büsbütün dışında" yazan büyük bir edebiyatçının **sanatının** ve dünyasının derinlerine girmek için bir fırsat. ■